

SOKRATES'İN MÜDAFAASI

Eflâtun

MEB Yayınları-80

Batı Klasikleri: 1

Çeviren Prof. Niyazi BERKES

İstanbul 1999

Atinalılar!

Beni suçlayanların üzerinizdeki tesirini bilemiyorum; fakat sözleri o kadar kandırıcı idi ki, ben kendi hesabıma onları dinlerken az daha kim olduğumu unuttuyordum. Böyle olmakla beraber, inanın ki, doğru tek söz bile söylememişlerdir. Ancak, uydurdukları birçok yalanlar arasında, beni usta bir hatip diye göstererek sözlerimin belâgatine kanmamak için sizi uyanık bulunmaya davet etmelerine çok şaşıttım. Ağzımı açar açmaz hiç de güzel söyleyen bir adam olmadığım meydana çıkacak; yalancılıkları elbette anlaşılacak olduğu halde, bunu söylemek için insan doğrusu çok utanmaz olmalı. Eğer onlar her doğru söyleyen adama hatip diyorlarsa, diyeceğim yok. Bunu demek istiyorlarsa ben hatip olduğumu kabul ederim; ama onların anladığından bambaşka manada.

Fakat Atinalılar, ben onlar gibi baştanbaşa parlak ve gösterişli sözlerle bezenmiş hazır bir nutuk söyleyecek değilim; Tanrı korusun. Hayır, şu anda iyi kötü dilim döndüğü kadar söyleyeceğim; çünkü bütün diyeceklerimin doğru olduğuna inanıyorum. Toy delikanlılarımız gibi huzurunuzda birtakım süslü cümlelerle konuşmak, benim yaşımdaki bir adama yakışmaz.

Sizden yalnız şunu dileyeceğim: Kendimi müdafaa ederken öteden beri alışık olduğum gibi konuştuğumu, agorada, sarraf tezgâhlarında, o gibi yerlerde nasıl konuşsam burada da öyle konuştuğumu görürseniz şaşmayınız. O yüzden de, sözümü kesmeyiniz; çünkü ben yetmişimi aştığım halde ilk defa olarak hâkim huzurunda bulunuyorum ve bu yerin diline bütün bütüne yabancıyım. Bunun için, bir yabancıya ana dili ile kendi yurdunun âdetlerine göre konuşmasını nasıl tabîî karşılırsanız; beni de, tıpkı bir yabancı sayarak alışık olduğum gibi konuşmama müsaade ediniz. Bu dileğimi yersiz bulmayacağınızı umarım.

Söyleyiş iyi veya kötü olmuş, bundan ne çıkar? Siz yalnız benim doğru söyleyip söylemediğime bakınız, asıl buna önem veriniz. Zaten, hâkimin asıl meziyeti buradadır; nasıl ki, hatibinki de doğruyu söylemektir.

Bir defa, bana iftira edenler bakalım ne diyorlar. Beni dâva ettiklerini farzederek bunların suçlamalarını şöyle kısaca bir toplayacağım: **“Sokrates kötü bir insandır, yer**

altında gökyüzünde olup bitenlere karışıyor; eğriyi doğru diye gösteriyor, bunları başkalarına da öğretiyor.” Suçlamaların özü bu; aşağı yukarı...

Benim para ile ders vermekte olduğuma dair dolaşan sözün de hiç bir temeli yoktur, bu da ötekiler kadar asılsızdır. Doğrusu, bir kimsenin insanlara gerçekten bir şey öğretmesi mümkün olsaydı, buna karşılık para alması, bence o kimse için bir şeref olurdu.

Atina’da Paroslu bir bilgin varmış, bu adamı tanımam şöyle olmuştu: Bir gün, bilgici(sofist)lerin uğruna dünya kadar para harcayan Hipponikos oğlu Kallias’a rastlamıştım. Bu zatın iki oğlu olduğunu biliyordum, onun için kendisine;

- **“Kallias, iki oğlun olacağına iki tayın veya buzağın olsaydı, bunları, eline verecek birini bulmakta zorluk çekmezdik; onları kendi tabiatlarının mümkün kıldığı ölçüde yetiştirecek ve olgunlaştıracak bir seyis veya bir çiftçi tutardık. Mademki birer insandırlar, onları kimin eline vereceğini biliyor musun? Onları bir insan ve bir yurttaş olarak yetiştirecek biri var mıdır? Her halde, senin oğulların olduğuna göre, bu meseleyi düşünmüşsündür? Ne dersin, böyle bir kimse var mı?”** dedim. Kallias bana

- **“Evet, vardır”** dedi.

- **“Öyleyse kim? Nereli? Derslerini kaç para veriyor?”** diye sorunca,

- **“Paroslu Evenos, dersine beş minap(eski Helen parası) alıyor”** cevabını verdi. O zaman kendi kendime düşündüm ve dedim ki:

- **“Evenos gerçekten böyle bir bilgin ise, bu bilgisini bu kadar ucuza öğretiyorsa, doğrusu bahtiyarmış. Bende de böyle bir bilgi olsaydı, gerçekten ben de gurur ve sevinç duyardım; fakat Atinalılar, doğrusu benim böyle bir bilgim yoktur”**

Bütün araştırmalarımda baktım, asıl bilgisizler, bilgilidir diye tanınmış olanlar; **“boştur”** denenlerde ise daha çok akıl var. En son, ustalara gittim; çünkü kendim bir şey bilmediğim farkında olduğum gibi, onların da hem çok, hem iyi şeyler bildiklerinden emindim. Bu sefer aldanmamışım; onlar benim bilmediğim birçok şeyleri gerçekten biliyorlardı ve bunda hiç şüphesiz benden daha bilgin idiler. Ama Atinalılar, gördüm ki iyi ustalarda da şairlerdeki kusur var; kendiışlerinin eri oldukları için en yüksek şeylerden de anladıklarını sanıyorlar, böyle sandıkları için de asıl bilgileri, gölgede kalıyordu. O kadar ki, Tanrının sözüne geldim, **“Onlar gibi bilgin, onlar gibi de bilgisiz olmaktansa, bilgilerinin de, bilgisizliklerini de edinmeyip, olduğum gibi kalmak daha iyi değil mi?”** diye düşündüm; gerek kendime, gerek Tanrı sözüne cevap vererek, benim için **“olduğum gibi kalmak daha iyi”** dedim.

Beni suçlayanların birincilerine karşı müdafaam için bu kadarı yeter; şimdi ikincilere dönüyorum. Nelerden şikâyet ettiklerini bir okuyalım. Aşağı yukarı şöyle deniyor: **“Sokrates, gençleri doğru yoldan ayırmakla, devletin tanrularına inanmamakla, bunların yerine**

yeni yeni tanrılar koymakla suçludur.” İşte bana yükledikleri suçlar; bunların hepsini ele alalım.

Meletos, şöyle gel, bana cevap ver:

- “Gençlerimizin mümkün olduğu kadar erdemli olmalarına çok önem veriyorsun, değil mi?”

- “Tabî veriyorum.”

- “O halde, onları daha iyi kılanın kim olduğunu da hâkimlere söyle. Mademki onları doğru yoldan ayıranı meydana çıkarmak zahmetine katlanmışsın ve hâkimlerin karşısında beni göstererek bu suçlunun ben olduğumu iddia ediyorsun. O halde şunu da bilmen gerekir. Onları terbiye edenler kim?” Söyle dostum, söyle, gençleri daha iyi kılan kimdir?

- “Kanunlar.”

- “Fakat delikanlım, bu benim soruma cevap değil ki. Ben şunu bilmek istiyorum: her şeyden önce bu kanunları bilen kim?”

- “İşte bu mahkemedeki hâkimler, Sokrates.”

- “Ne dedin? Nasıl, Meletos? Onlar gençleri yetiştirebilir, daha iyi kılar mı diyorsun?”

- “Elbette,”

- “Hepsi mi yoksa bazıları mı?”

- “Hepsi.”

- “İra hakkı için ne güzel söz! Demek gençleri daha iyi kılanlar birçok kimselermiş. O halde, söyle bakalım, burada bizi dinleyenler de gençliği terbiye ediyorlar mı?”

- “Evet, onlar da.”

- “Peki, ya senato üyeleri?”

- “Onlar da.”

- “Acaba Meclis halinde toplanmış yurttaşlar, gençliği doğru yoldan ayırıyorlar mı, yoksa terbiye mi ediyorlar dersin?”

- “Onlar da terbiye ediyorlar.”

- “O halde, bundan başka, bütün Atinalılar onları güzel ve iyi kıyorlar; onları yalnız ben doğru yoldan ayırıyorum. İddian bu değil mi?”

- “Tamda bu.”

- “Siz ne dersiniz deyiniz, gençleri yalnız bir kişinin yanlış yola sürüklediği, ondan başka herkesin daha iyi kıldığı doğru olsaydı; bu, onlar için gerçekten eşsiz bir bahtiyarlık olurdu.”

“Halkın düşüncesi” meselesini bırakalım, hâkimi aydınlatmak ve kanıtsatmak yerine, onun lütfunu rica ederek beraat kazanmak da doğru bir şey değildir. Çünkü hâkimin vazifesi, doğruluğu bağışlamak değil, herkesin hakkını ölçerek hüküm verme; kendi keyfine göre değil, kanunlara göre hüküm vermektir. Yalan yere andıçmeye alışarak sizi tesir altında bırakmamalıyız, siz de buna göz yummamalısınız; bu, dine uymaz bir hareket olur.

O halde, Atinalılar, İleri sürülen iddiaya göre -burada dinsizlikten muhakeme edildiğim bir sırada - yanlış saydığım bir şeyi yapmamı benden beklemeyiniz; çünkü sizi rica kuvvetiyle kandırmaya, yeminlerinizi bozmaya çalışsaydım, tanrıların olmadığına inanmayı size öğretmiş, kendimi müdafaa ederken, tanrıları inkâr etmek ithamına karşı yalnız kendi kendimi kandırılmış olurdum. Fakat hakikat büsbütün bunun tersidir; ben, tanrıların varlığına -ey Atinalılar- bütün beni suçlayanların inandığından daha yüksek bir manada inanırım; bundan dolayıdır ki, sizin için ve benim için hayırlısı ne ise ona karar vermek üzere davamı size ve Tanrıya bırakıyorum. O şimdi, ölüm cezası teklif ediyor. Ben ise, kendi hesabıma neyi ileri süreyim, Atinalılar? Şüphesiz değerim ne ise onu. O halde hakkım nedir?

Bütün hayatımda herkesin düşkün olduğu birçok şeylere, zenginliğe, aile bağlarına, askerlik rütbelerine, halk kurullarında nutuklar vermeye, hâkimliğe, başkanlıklara, taraflara hiç aldırmamış bir adama verilecek karşılık ne olabilir?

Ben bir siyasa adamı olmak için fazla dürüst olduğumu düşünerek, size ve kendime iyilik etmeme engel hiçbir yola saptım? Tam tersine, hepimize iyilik etmemi mümkün kılan bir yola girdim, herkesin kendini düşünmekten, kendiışleri peşinde koşmaktan önce erdemi, bilgeliği araması gerektiğini, devletin sırtından faydalanmaya bakmazdan önce devlete bakması lâzım geldiğini sizlere kabul ettirmeye çalıştım.

Başka türlü düşünürsek, ölümün bir iyilik olduğunu umduracak sebep olduğunu da görürüz. **Ölüm, iki şeyden biridir: Ya bir hiçlik, büsbütün şuarsuzluk halidir yahut da; ruhun bu dünyadan ayrılarak, başka bir dünyaya geçmesidir.** Ölüm bir şuarsuzluk, deliksiz ve rüyasız uyuyan bir kimsenin uykusu gibi bir uyku ise; o ne mükemmel, ne tam bir kazançtır! Ama ölüm bizi bu dünyadan başka bir dünyaya götüren bir yolculuk ise ve bütün ölenler başka dünyada yaşıyorlarsa; hâkimlerim, bizim için bundan daha büyük ne iyilik olabilir?

Sizden dileyeyeğim bir Şey daha kaldı: **Atinalılar, çocuklarım büyüdükleri zaman, erdemden çok zenginliğe yahut herhangi bir Őeye düşkünlük gösterecek olurlarsa; ben sizinle nasıl uğraşmışsam, siz, de onlarla uğraşınız, onları cezalandırınız. Kendilerine, kendilerinde olmayan bir değeri verir, önem vermeleri gereken Őeye önem vermez; bir hiç oldukları halde kendilerini bir Şey sanırlarsa, ben sizi nasıl azarlamışsam, siz de onları öyle azarlayınız. Bunu yaparsanız, bana da, oğullarıma da doğruluk etmiş olursunuz.**

Artık ayrılmak zamanı geldi, yolumuza gidelim: Ben ölmeye, siz yaşamaya; hangisi daha iyi? Bunu Tanrıdan başka kimse bilmez.

ÖZETLEYEN

CELAL SANCAR

12.07.2017ANKARA